

DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL

CZU 343.54:316.624

PROBLEME MEDICO-SOCIALE ALE AGRESIVITĂȚII UMANE

GHEORGHE BACIU,
doctor habilitat în medicină,
Catedra medicină legală a
USMF „Nicolae Testemițanu”

SUMAR

În articol se pune în discuție problema agresiunii umane, ca factor de inițiere a violenței în societate. Agresivitatea este un fenomen biologic cu consecințe sociale, caracterizat printr-o stare de spirit bioafectiv și reacționează la anumite situații din jur. Agresivitatea, în sine, nu trebuie înțeleasă doar ca un comportament negativ sau distructiv, ea poate fi, de asemenea, utilizată ca metodă de apărare umană. Amenințarea socială a infracțiunilor față de cineva determină necesitatea de a lua măsuri adecvate, împreună cu specialiști din diverse domenii, inclusiv cel juridic.

Cuvinte-cheie: *agresivitate, procese biologice, împrejurări ostile, crime, medici legiști, psihologi, Organizarea Mondială a Sănătății, acte de violență.*

O definiție simplă și uzuală a agresivității este aceea prin care se înțelege comportamentul individului, care, conștient sau nu, tinde să distrugă, să degradeze etc. Agresivitatea este variată, începând de la amenințări verbale până la acte de violență. Un comportament agresiv poate fi orientat împotriva propriei persoane (suicidul) sau a altor persoane (heteroagresiune). Reieșind din pericolul actelor agresive interumane, această problemă la momentul actual este studiată de diferiți specialiști: sociologi, medici, filosofi, juriști, psihologi etc.

Principalele modele asupra originii agresivității se întemeiază pe mai multe ipoteze: biologică (endocrină, neurobiologică); etiologică (onto-filogenic-comportamentală); socio-genetică și holistic-

HUMAN AGGRESSION AS A FACTOR OF VIOLENCE ACTS

SUMMARY

It is discussed the issue of human aggression as an initiating factor of violence within society. Aggression is a biologic phenomenon with social consequences; characterized by a bio-effective mood and reacts to certain surrounding situations. The aggression itself should not be understood only as a negative or destructive behavior, but can also be used as a method of human defense. The social threat of infractions toward someone, determines the necessity for taking appropriate measures together with specialists from various science fields.

Key-words: *aggression, biological processes, hostile circumstances, crimes, medical examiners, psychologists, the World Health Organization, acts of violence.*

psihologică (stres-frustrare-anxietate-conflict). Din aceasta rezultă o diversitate de manifestări agresive: defensiv-ofensive, constructiv-distructive, normale (latente, mascate sau observabile), intermediare și patologice la nivel individual sau de grup, fizice sau verbale. Se poate spune că, mai frecvent, agresivitatea este o reacție comportamentală a unei persoane în anumite circumstanțe determinate [7].

Conform teoriilor contemporane, agresivitatea, ca formă de comportament, este cunoscută pe parcursul tuturor epocilor de dezvoltare a societății umane. Consecințele acestor stări, însă, nu întotdeauna devin obiect de cercetare profundă în aspectele medico-biologic, socio-economic, psihologic, juridic etc. Acțiunile agresive ale oamenilor prezintă o problemă de care societatea are datoria să se preocupe, în sensul identificării mijloacelor adecvate de prevenire a posibilităților consecințe nefaste asupra semenilor. Infracțiunile deja comise se cer profund analizate și sistematizate sub raport cauzal, cu o anumită încadrare juridică a faptei, reieșind din împrejurările în care aceasta a fost înfăptuită.

În linii generale, agresivitatea se consideră drept un fenomen biologic cu manifestări sociale, care exprimă o dispoziție bioafectivă și reacționează la situațiile de mediu. Fenomenul include mai multe cauze generatoare: psihologice, medicale, sociale, economice etc. Însă, motivele ei de bază sunt adesea asociate cu numeroși factori de risc: consumul de alcool, izolare socială, educație defectuoasă, abandonarea copiilor și multe altele. Unii susțin că natura însăși tinde a anihila agresivitatea în cadrul aceleiași specii prin procese biologice, care la om, prin sublimarea instinctelor, provoacă mutații ontologice care au evoluat paralel cu evoluția determinată de gene [11].

Gh. Scripcaru și coautorii [10] afirmă că agresivitatea apare ca o deviere de la socializarea comportamentului uman. Dacă violența este un fenomen social cu manifestări agresive, apoi agresivitatea reprezintă un fenomen biologic cu manifestări sociale. Dacă violența e o agresivitate liberă, supusă dorinței omului marcat de intenție, apoi agresivitatea exprimă o dispoziție bioafectivă, reacționară la situațiile de mediu și învederează o reacție de apărare față de ambianță.

S. Rădulescu [7] arată că agresivitatea se desfășoară într-un câmp situat în afara comunicării simbolice, iar actul agresiv este exclus din comunicarea interumană. În această incidență structurală, agresivitatea se dezvăluie ca o imposibilitate de comunicare. Oricum, agresivitatea este expresia alterării funcțiilor de libertate, a decăderii persoanei respective din nivelul autodeterminării umane.

În viziunea noastră [1], în relațiile interumane există un mare diapazon de manifestări agresive, precum și circumstanțe care declanșează reacțiile agresive, iar principalele motive sunt adesea asociate cu numeroși factori de risc. Factorii care declanșează reacțiile agresive sunt și ei diferiți (frică, foame, sexualitate) și pot veni din diferite surse – mediul înconjurător, organism, viața inconștientă. Totodată, agresivitatea nu trebuie percepută numai în sensul unui comportament ostil și distructiv, ea poate fi întâlnită și ca element de apărare a omului în fața împrejurărilor ostile ale mediului înconjurător. Toate acestea, în complex, fac ca în societatea umană să apară diverse forme de agresivitate.

M. Plămădeală [7] susține că, de fapt, criminalitatea reprezintă un fenomen socio-juridic, care conține un spectru larg de acte infracționale, comise într-o societate și perioadă concretă, se caracterizează prin indici cantitativi și calitativi. Cauzele infracțiunilor de orice gen, dintotdeauna au prezentat interes sporit pentru societate, de aceea sarcina principală care stă

în fața organelor de stat și de drept este prevenirea tuturor formelor de agresiuni contra persoanei.

Violența, în sens general, semnifică utilizarea forței și a constrângerii de către un individ, grup sau clasă socială în scopul impunerii voinței sale asupra altora. Din punct de vedere juridic, violența înseamnă folosirea forței fizice sau a altor mijloace persuasive pentru a provoca prejudicii unor bunuri sau vătămare a integrității corporale unei persoane. Organizația Mondială a Sănătății definește actele de violență ca fiind „amenințarea sau utilizarea intenționată a forței fizice sau a puterii împotriva propriei persoane, a altei persoane, împotriva unui grup sau a comunității și care antrenează un risc sporit de a produce un traumatism, o daună psihologică, o dezvoltare anormală sau o privațiune”.

Violența intrafamilială prezintă un capitol aparte, fiind condiționată de numeroși factori motivaționali, inclusiv cel de ordin general. Violența intrafamilială reprezintă un produs al modului în care este distribuită structura de putere în familie și al modului în care această structură este răspândită în societate. Amploarea violenței familiale constituie una dintre cele mai grave probleme sociale cu care se confruntă societățile contemporane. Antrenând o multitudine de forme agresive care se exercită în familie, această formă largă de violență se adaugă valului de agresiuni exercitate în afara familiei, contribuind la generalizarea unui climat social dominat de teamă, anxietate și conflict. Nu ocazional, în Raportul Consiliului Europei se arată că „violenta prezintă un mod de viață obișnuit în 20% din familii”, ceea ce este un fenomen alarmant [8].

T. Pirozynski [5] subliniază: „Deși familia constituie elementul fundamental al transmiterii valorilor sociale (prima discriminare între bine și rău apare în familie), la antipod – ea poate deveni un calvar în crezutul de legături interumane și sociale al structurii unor personalități anomice, cu îndoieli permanente, mai ales atunci când copiii și adolescenții au dubii față de valorile părinților”.

În viziunea lui D. Bulgaru-Iliescu, familia dispune de un potențial conflictogen crescut, în care agresivitatea cunoaște cote ridicate, deseori este un focar de producere și de răspândire socială a agresivității. Factorii sociali generali – aceeași pentru întreaga populație infantilă – sunt receptați ca elemente inducătoare ale modificării structurii de personalitate, în primul rând la acei copii cărora li s-au transmis modele comportamentale agresive intrafamiliale. Familia, evident, participă la formarea comportamentelor agresive ale copiilor, în principal prin: erori educative intrafamiliale; lipsa afectivității; climat conflictual;

frustrări îndelungate; dezorganizarea familială etc. Cel mai paradoxal și mai dureros lucru este acela că suferința victimelor violenței în cadrul familiei este generată de un agresor cunoscut: soț/soție, concubin/concubină, prieten/prietenă etc. [3].

Conform investigațiilor noastre [1], în 63,7% din victimele heteroagresiunii intrafamiliale au devenit femeile. Pentru victimizare, mai frecvent au fost folosite diverse obiecte contondente, cu mult mai rar – instrumente ascuțite, arme de foc sau anumite forme de asfixii mecanice. În cazuri de omucideri cu obiecte contondente, 58,4% din victime au murit la fața locului, la omucideri cu instrumente ascuțite – 71% din persoane au decedat la locul faptei, iar la omucideri cu suprimarea vieții prin diverse forme de asfixii mecanice 100% din victime au fost găsite moarte la fața locului. La mai mult de jumătate din cazuri (64,7%), în sângele cadaveric al victimelor heteroagresiunii s-a depistat diverse concentrații de alcool etilic, ceea ce denotă că stările de ebrietate au favorizat comiterea crimei.

La descoperirea infracțiunilor comise împotriva sănătății și vieții umane un rol important îi revine expertizei medico-legale. Ultima este un procedeu fără de care normele de drept penal în domeniul ocrotirii juridice a dreptului la viață și sănătate ar fi insuficiente. Expertiza medico-legală corespunde în cel mai înalt grad necesității și posibilității de a constata faptele infracționale în concordanță cu realitatea obiectivă și de a le reflecta fidel în conștiința celor care administrează justiția. Ceea ce condiționează valoarea probatorie a medicinei legale este folosirea tuturor mijloacelor științifice în demonstrarea legăturilor de cauzalitate dintre faptele antisociale și consecințele lor asupra victimelor [2].

Prin examinarea materialelor referitoare la anumite probleme din practica medico-legală se obțin informații convingătoare de ordin general și particular. Informațiile generale cuprind structura, dinamica, frecvența, circumstanțele și cauzele faptelor infracționale, iar dintre cele particulare fac parte toate semnele morfologice și urmele specifice prin care se identifică obiectele și se apreciază mecanismul de producere a leziunilor corporale. Succesul descoperirii și combaterii infracțiunilor contra ființei umane depinde de ambele categorii informative, care, în complex cu altele, contribuie la rezolvarea anumitor probleme sociale.

Se consideră că cea mai gravă infracțiune care se pedepsea aspru încă din antichitate este actul suprimării premeditate a vieții unui om. Actualmente, se pune în evidență importanța aspectelor medico-sociale, juridice și economice ale fenomenului

de heteroagresiune, abordate prin studii științifice cu caracter multidisciplinar. Omorul, ca formă excesivă a heteroagresiunii, rămâne a fi considerat un fenomen antisocial extraordinar, prin esența sa și a conduitelor comportamentale deviante, anomice. Conștientizarea și pericolozitatea homicidului, pe de o parte, implicațiile sale socio-juridice, medico-biologice și moral-psihologice, pe de altă parte, justifică necesitatea efectuării unor investigații complexe și interdisciplinare.

În baza analizei unui număr impunător de omucideri pe parcursul a 5 ani, s-a constatat că astfel de infracțiuni se înregistrează până la 10% din toate necropsiile efectuate în acest răstimp. Victimele actelor criminale au devenit persoane de diferite vârste, începând cu nou-născuți și până la persoane trecute de 90 ani de viață. Nu rareori actele criminale se caracterizează prin barbarism deosebit și cruzime îngrozitoare. Cruzimea se manifestă prin cauzarea multiplelor leziuni corporale și torturarea victimelor. Chiar și persoanelor cu mâinile și picioarele legate li se aplică zeci de plăgi penetrante în cavitățile corpului. În unele cazuri, persoanele ucise sunt dezmembrate, ciopârțite sau incinerate, pentru a tăinui crima comisă [1].

Al. Susanu [9] a constatat că în municipiul Chișinău omuciderile cu obiecte ascuțite oscilează anual între 35-40% din numărul total de omucideri. Victime ale acestor crime au fost preponderent (64,5%) persoanele cu vârstă tânără (21-40 ani), cu mult mai rar – oamenii în etate (după 50 ani), care au constituit 11,8%. Cel mai mare număr de crime (66,8%) au fost comise la domiciliu. Peste 87 % din femei au fost asasinat de către membrii familiei sau de persoane cunoscute. Aproximativ 2/3 din victime, în timpul infracțiunii, se aflau în stare de ebrietate.

E. Viano [11] consideră că societatea, cu mari rezerve, recunoaște că familia și criminalitatea sunt legate între ele. Autorul evidențiază: a) crime în *cadru familiai* – între părinți, copii, față de un părinte, față de un copil, precum și între generații; b) crime *împotriva familiei* – un individ sau mai multe persoane comit infracțiuni împotriva familiei în întregime; c) infracțiuni *comise de membrii familiei*, ca grupare criminală. Se demonstrează rolul primordial al familiei în prevenirea crimelor prin formarea comportamentului adecvat al individului. Mult mai efective s-au dovedit a fi metodele de încurajare a individului, comparativ cu pedepsele.

Gh. Gladchii [4] arată că violența în familie este un viciu periculos și distructiv al societății, se exprimă prin aplicarea forței fizice sau a amenințărilor de către o persoană în scopul realizării controlului și deține-

rii rolului de autoritate în relațiile familiale. Fenomenul respectiv se poate manifesta prin violența fizică, emoțională sau psihologică, sexuală, economică sau prin izolare. Efectuând analiza unui număr de 523 de dosare penale, autorul a stabilit că fiecare al patrulea omor și fiecare a treia vătămare corporală gravă se săvârșește în familie. Peste 80% din infracțiuni sunt precedate de relații ostile și dușmănoase dintre părți, care s-au tensionat pe parcursul mai multor zile, luni și chiar ani. În cazurile de omor în cadrul familiei, 75% au fost săvârșite de către bărbați asupra femeilor. O parte considerabilă (42%) din numărul de femei victime ale infracțiunilor de omor au avut de suferit din cauza agresiunilor din partea soțului, concubinului, feciorului, tatălui sau fratelui. Numai 2% din toți bărbații-victime ai omorului au fost săvârșite de către soțiile sau concubinele lor.

Prin urmare, infracțiunile comise contra vieții, integrității corporale și sănătății omului întotdeauna au avut o rezonanță socială avansată, deseori provoacă un sentiment de insecuritate și solicită aplicarea măsurilor respective împotriva făptuitorului. Din cauza pericolului social pe care îl reprezintă crimele săvârșite prin diverse metode și mijloace, uneori destul de grave, este justificată **abordarea multilaterală a fenomenului dat**. De aceea, pe lângă încadrarea practică de combatere și prevenire a omuciderilor de către organele de resort ale statului și de către întreaga societate, problema în cauză necesită a fi supusă unui studiu complex și multidimensional de către criminologi, juriști, sociologi, medici legiști, psihologi etc.

Referințe bibliografice:

1. Baci Gh. Aspecte medico-legale de victimologie. În: *Materialele conferinței științifice anuale a USMF „N. Testemițanu”*. Chișinău, 1997, p.34-39.
2. Baci Gh., Susanu A., Ungureanu S. Rolul expertizei medico-legale în descoperirea crimelor comise împotriva vieții umane. În: *Materials Criminological Situation and Security in Society*. Chișinău 1995, p. 84-85.
3. Bulgaru-Iliescu D. *Anomia microsocială: forme și consecințe*. Iași: Timpul, 2002. 355 p.
4. Gladchii Gh. Victimizarea în familie – determinanta traficului de ființe umane și criminalității juvenile. În: *Probleme de prevenire și combatere a delincvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* (Mater. conf). Chișinău, 2004, p.76-80.
5. Pirozynski T. *Asistența psihiatrică a cazurilor cu risc comportamental*. Iași, 1987.
6. Plămădeală M. Infracțiunile comise contra sănătății și vieții omului. În: *Etiopatogenia infracțiunilor comise împotriva omului*. Chișinău, 1997, p.16-18.
7. Rădulescu S. *Homo Sociologicus. Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană*. București: Șansa, 1994. 301 p.
8. Steinmetz S., Straus A. *Violence in the family*. New York, 1974.
9. Susanu Al. Omuciderile săvârșite prin obiecte ascuțite în municipiul Chișinău. În: *Etiopatogenia infracțiunilor comise împotriva omului*. Chișinău, 1997, p.61-64.
10. Scripcaru Gh., Ciornea T., Ianovici N. *Medicină și drept*. Iași: Junimea, 1979. 208 p.
11. Viano E. The family and crime prevention. In: *Materials Criminological Situation and Security in Society*. Chișinău, 1995, p. 24-26.

